

Література

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Відділ сучасних мов. Страсбург. – Ленвіт. – К., 2003.
2. Каспін І.В., Сегаль М.М. Новые технологии в обучении иностранным языкам // <http://linguaet.hyperlink.ru/articles/kaspinandsegal.html>
3. Крючков Г. Болонський процес як гармонізація Європейської системи вищої освіти / Г. Крючков // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2009. – № 1. – С. 94.
4. Кужель О.М., Коваль Т.І. Використання персонального комп'ютера у вивченні іноземних мов // Нові інформаційні технології навчання в навчальних закладах України: Науково-методичний збірник: – Вип. 8: Педагогіка / Редкол.: І.І. Мархель (гол. ред.) та ін. – Одеса : Друк, 2001. – 242 с.
5. Манако А. Розробка сімейства онлайн-виховних інформаційних ресурсів для телекомунікаційних освітніх середовищ // Інформатика. – 2003. – №21. – С. 8-14.
6. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах / Кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. - К. : Ленвіт, 1999. - 320 с.
7. Плугатарьова О. І. Використання інтернет-контенту під час вивчення іноземної мови (методичний аспект) // Англійська мова та література. – 2011. - №10. – С. 8-12.
8. Холод О.В. Інтерактивні технології як засіб формування комунікативної компетенції // Англійська мова та література. – 2011. – № 13. – С. 20-28.
9. Цветкова Л. Использование компьютера при обучении лексике в начальной школе / Л. Цветкова // Иностранные языки в школе. – 2002. – № 2. – С. 43-47.
10. Brandl Klaus, Communicative Language Teaching In Action: Putting Principles to Work. Upper Saddle River, NJ: Pearson PrenticeHall, 2007.
11. Dudeney Gavin. The Internet and the Language Classroom – a practical guide for teachers // Cambridge University Press, 2000.

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ САМОРОЗВИТКУ ТА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ЕКОНОМІСТА

УДК 371.124

Радцл В. В.

В статті вивчаються проблеми формування компетентності саморозвитку майбутніх економістів та їх самореалізації. Розглядається сутність та взаємозв'язок феноменів «компетентність саморозвитку» та «самореалізація». Розкрито роль соціальної активності в самореалізації та саморозвитку студентів.

Ключевые слова: компетентність саморозвитку, самореалізація.

The problems of formation of competence of self-development at future economists and their self-realization are investigated in the article. The essence and correlation of the phenomena «competence of self-development» and «self-realization» are represented. The role of social

activity in the self-realization and self-development of students is found out.

Key words: *competence of self-development, self-realization.*

Потреба саморозуміння, самопізнання, самоактуалізації, самоздійснення, саморозвитку, самореалізації зростає разом з розширенням знань людини про світ й про себе, разом із зростанням суб'єктивних можливостей й ускладненням завдань, що постають перед нею. Проблема формування компетентності саморозвитку пов'язана із завданнями активізації соціальної компетентності, креативності, комунікативної культури майбутніх фахівців (зокрема економістів) у процесі їхньої професійної підготовки.

Методологічні положення розвитку й саморозвитку особистості, її самореалізації та самоактуалізації висвітлювалися в працях К. Абульханової-Славської, В. Давидова, А. Маслоу, В. Мерліна, В. Небиліцина, К. Роджерса, В. Русалова та інших. У дослідженнях (Л. Бороздіна, І. Вігерчук, В. Куніцина, З. Лукьянова, А. Чекаліна) розглядалася проблема саморозуміння як особистості і як суб'єкта діяльності. Засоби саморегуляції поведінки і діяльності досліджувалися А. Мелік-Пашаєвим, А. Суворовим. Втім, проблема формування компетентності саморозвитку майбутніх фахівців та їхньої самореалізації залишається недостатньо висвітленою, що й обумовило мету статті: розкрити сутність феноменів «компетентність саморозвитку особистості», «самореалізація особистості», їхній взаємозв'язок та засоби формування компетентності саморозвитку у майбутніх економістів.

Спільне буття містить способи і форми, властиві всім людям, які входять до однієї спільноти, але не містить способів індивідуальної життєдіяльності. Отже, кожна людина повинна виробити власні способи й прийоми діяльності для реалізації суспільних завдань, сформувати індивідуальний стиль життя. При цьому діяльність має бути організована таким чином, щоб її виконання особистістю розкривало для неї ті чи інші сторони суспільних відносин, включало її в ці відносини, забезпечувало б розвиток життя особистості у системі суспільних відносин і їх відбиття в її свідомості. Якщо діяльність індивіда організована так, що, здійснюючи її, він отримує можливість більш повно включитися в систему суспільних відносин, зробити «новий крок» на шляху свого руху в цій системі, можна розраховувати на формування у нього й певних суспільно-значущих властивостей. Тобто, діяльність повинна бути організована так, щоб її виконання розкривало перед кожною людиною перспективу її розвитку й саморозвитку в системі суспільних відносин.

Дотримуючись наукової позиції Н. Кічук, Я. Кічука, М. Князян, О. Савченко, О. Пометун, вважаємо, що компетентність саморозвитку відображає систему мотивів, ставлень, знань, навичок, яка забезпечує особистості можливість розвивати себе в індивідуальній та професійній сферах. Феномен «компетентність саморозвитку» пов'язаний з іншими феноменами, що відбивають «само»: самовизначення, самопізнання, самоактуалізація, саморозвиток, самовираження, самоопірка, самореалізація людини. При цьому самість може бути визначена як унікальна властивість-здатність самоздійснення, самозміни людини у відновленні й розширенні-зростанні своїх людських можливостей-здібностей-потреб у створюваному й перетворюваному нею світі.

До ряду найбільш актуальних понять останнього часу, окрім саморозвитку й самореалізації, ввійшло також поняття «самоактуалізація». Окреслені поняття мають як тісний зв'язок між собою, так і різне змістове навантаження, котрі в дослідженнях не лише часто чітко не розводяться, але й перекривають один одного чи мають різні нюанси у їх характеристикі. Самоактуалізація багатьма дослідниками розглядається як вроджена властивість (Г. Гольдштейн, Є. Вахромов, А. Маслоу, К. Роджерс, Е. Фромм та інші). Вона висвітлюється як мета, як результат, як засіб. В одних випадках самоактуалізація пов'язується з потребою самовираження в діяльності, незалежно від ступеня її суспільної значущості: «самоактуалізація? це свідомо здійснювана суб'єктом практична діяльність, спрямована на розв'язання наявних проблем своєї життєвої ситуації, наслідком якої є самозміна... й зміна життєвої ситуації» [1, с. 111]. В інших роботах зазначається, що професійна самоактуалізація передбачає високу суспільну значущість діяльності індивіда.

Дослідженням самореалізації займалися Є. Андреев, Е. Галажинський, В. Громов, Н. Крилова, А. Коростильова, Д. Леонтєв, А. Маслоу, А. Мудрик, Н. Нікітіна, К. Роджерс, К. Юнг та інші. А. Коростильова на основі аналізу робіт, присвячених окремим аспектам самореалізації, відмічає, що в даній проблемі виділяються такі аспекти вивчення: самореалізація як мета (вивчаються досягнення як метацінності), як стан (розглядається у зв'язку з питаннями задоволення самореалізацією), як результат (як певний рівень особистісного розвитку за критерієм успіху? неуспіху, а також за наявністю властивостей, що сприяють самоздійсненню особистості), як підсумок (вивчається в дослідженнях, спрямованих на осмислення цільних часових відрізків життєвого шляху).

Е. Галажинський також виділяє в загальній проблемі самореалізації різні аспекти: продуктивний аспект самореалізації; особистісний аспект, що дозволяє бачити проблему потенціалу самореалізації й рівня креативності особистості, спрямованої на світ, на себе; процесуальний аспект, в якому виявляють себе проблеми процесу самореалізації в суб'єктивному часі й просторі життєвого світу особистості; діяльнісний аспект, який дозволяє найбільш виокремити проблеми спрямованості, вибірковості, мотивації, детермінації, регуляції діяльності, з допомогою якої особистість реалізує себе.

Метою самореалізації, за К. Роджерсом, є бажання особи стати «самою собою», причому це прагнення закладене в кожній людині від народження, і в кожного є сили, необхідні для розвитку власних можливостей. Практично всі актуальні потреби людини підпорядковані меті розвивати всі свої здібності, щоб зберігати й розвивати власну особистість. При цьому саморозвиткові й самовдосконаленню сприяє розбіжність уявлень особистості між «Я» ідеальним та «Я» реальним. Звичайно, норми суспільства можуть перешкоджати процесу самореалізації, змушуючи людину прийняти нав'язані іншими цінності.

Найглибше проблема самореалізації репрезентована у працях А. Маслоу. Вчений визначав самоактуалізацію як безперервну реалізацію «потенційних можливостей, здібностей і талантів, як більш повне пізнання своєї місії, чи покликання, долі тощо, як більш повне пізнання й... прийняття своєї власної початкової природи, як наполегливе прагнення до єдності, інтеграції, чи внут-

рішньої синергії особистості» [5, с. 49]. З позиції науковця, задоволення потреб нижчого й середнього рівнів (фізіологічних, безпеки й захисту, належності й почуттів) створює основи для виникнення в подальшому вищих потреб (у самоповазі, самоактуалізації). Людина отримує можливість більш уважно ставитися до себе, прислуховуватися до власних відчуттів; брати на себе відповідальність за обраний шлях і, таким чином, зрештою досягати стадій самореалізації.

Уявлення про самореалізацію, за Е. Фроммом, передбачає наявність продуктивної активності, пов'язаної із задоволенням ряду потреб: у встановленні зв'язків, захоплення, єднання зі світом; у трансцендентності, що пов'язана із відчуттям свободи й власної значущості; у коренях як здатності відчутти себе частиною світу; в ідентичності з самою собою й іншими; у системі орієнтацій, необхідній для здійснення можливості діяти цілеспрямовано.

При розгляді самореалізації в структурі потреб Д. Леонт'єв пропонує варіант зняття протиріччя між двома позиціями: з одного боку, самореалізація не аналогічна іншим потребам; з іншого ? не завжди потреби пов'язані із самореалізацією. Науковець вважає, що існуючого протиріччя між ними можна уникнути, якщо визнати зв'язок самореалізації із відповідним класом потреб. У такому випадку він спирається на власну «трирівневу типологію потреб». Перший рівень ? це потреби у володінні предметом, його фізичному вживанні. Другий рівень ? це потреби у розпредмечуванні «світу людини», в освоєнні форм діяльності, кристалізованих у предметах матеріальної й духовної культури. Третій рівень ? це потреби в опрідмечуванні, у втіленні своїх сутнісних сил, своєї живої діяльності у предметних внесках. Д. Леонт'єв вважає, що потребу в самореалізації можна ототожнити із третім рівнем потребнісної структури (потреба творчості, в особистісному спілкуванні, у соціально-перетворювальній діяльності, у материнстві тощо). Цей підхід дозволяє здійснити розмежування самореалізації з такими родовими поняттями, як «самовираження», «самоствердження», «саморозвиток» і «самоактуалізація».

Самовираження розглядається Д. Леонт'євим як активність суб'єкта, спрямована на самореалізацію, але яка не досягла бажаного ефекту особистісного внеску (опредмечування), тобто не виявилась у діянні. Самовираження виникає тоді, коли потреба у трансляції себе виявляється недостатньо підкріпленою відповідною здібністю. Самоствердження має іншу мотиваційну основу: прагнення здобути суспільне визнання з боку інших, обов'язково реалізуватися так, щоб скористатися ефектом цієї самореалізації. Саморозвиток має тісний зв'язок із самореалізацією, але ґрунтується на дещо іншій мотиваційній основі: розвиватися, збагачувати власні сутнісні сили для кращої самореалізації у майбутньому. Тут діяльність людини спрямована на саму себе.

Виходячи із аналізованих концепцій та підходів, ми під самореалізацією розуміємо спеціально організовану суб'єктом діяльність, метою якої є втілення ним власного призначення, а також результат цієї діяльності, тісно пов'язаний із саморозвитком особистості. При цьому процес формування компетентності саморозвитку вимагає чіткої систематизації ресурсів та досвіду особистості, її ціннісних орієнтацій та потреб.

Як свідчить аналіз наукових джерел [1-6], саме соціальна активність є одним з ефективних засобів формування компетентності саморозвитку май-

бутніх економістів. Д. Фельдштейн наголошує на тому, що соціальна активність «є базовою для розвитку критичності, здатності змінювати засвоєні стереотипи й способи діяльності, на ній ґрунтується й готовність до саморозвитку та самовдосконалення» [6, с. 9]. В соціальній активності полягає спрямованість майбутніх економістів на служіння інтересам суспільства, професійній спільноті, формується оволодіння знаннями, які потрібні для залучення до активної трудової діяльності.

Будь-яка особистість володіє значним потенціалом, який реалізується в окремій діяльності лише частково. Тому його об'єктивна і більш чи менш повна оцінка можлива за умови розгляду всієї сукупності діяльностей, які виконуються особистістю. Важливо, що реалізація й розвиток її потенціалу суттєво залежить від того, в які зв'язки з іншими людьми і яким чином ця особистість включається.

В процесі соціалізації у майбутніх економістів формується досвід досягнення своїх можливостей і здібностей, необхідних для досягнення життєвої мети. Розуміння студентами своїх здібностей в досягненні мети відбувається при їх розумінні власних професійних здібностей, досягненні ними позитивного ставлення до майбутнього в економічній діяльності. В такому випадку у молодій людині виявляється прагнення, підкріплене окресленим ставленням до реалізації себе в діяльності. Це дозволяє встановити психостазис, який припускає відповідальне ставлення до професійної діяльності.

Отже, узагальнюючи різні точки зору науковців щодо проблеми самореалізації особистості та формування у неї компетентності саморозвитку спостерігаємо, що більшість з них вбачає питання щодо самореалізації та саморозвитку особливо важливим, оскільки воно пов'язується із самоздійсненням людини. Перспективи дослідження полягають саме в розкритті засобів орієнтації майбутніх фахівців на оптимальне самоздійснення як професіоналів.

Література

1. Вахромов Е. Е. Психологические концепции развития человека. Теория самоактуализации: Учеб. пособие / Е. Е. Вахромов. – М. : Междунар. пед. акад., 2001. - С. 111.

2. Компетентність саморозвитку фахівця: педагогічні засади формування у вищій школі: Монографія / О. О. Біла, Т. Р. Гуменникова, Н. В. Кічук, Я. В. Кічук, М. О. Князян, С. О. Рябушко, Є. А. Улятовська / За ред. Н. В. Кічук. – Ізмаїл : ІДГУ, 2007. – 236 с.

3. Коростылева Л. А. Психология самореализации личности: брачно-семейные отношения / Л. А. Коростылева. – СПб. : Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2000. – С. 10.

4. Леонтьев Д. А. Самореализация и сущностные силы человека // Психология с человеческим лицом: гуманистическая перспектива в постсоветской психологии / Под ред. Д. А. Леонтьева, В. Г. Щур. – М. : 1997. – С. 156-175.

5. Маслоу А. Психология бытия: Пер. с англ / А. Маслоу. – М. : Рефл-бук; Киев: Ваклер, 1997. – 304 с.

6. Фельдштейн Д. И. Взаимосвязь возможностей образования и психологических закономерностей развития мотивационно-потребностной сферы личности / Д. И. Фельдштейн // Проблемы мотивации общественно-полезной деятельности школьников. – М., 1984. – С. 3-31.